

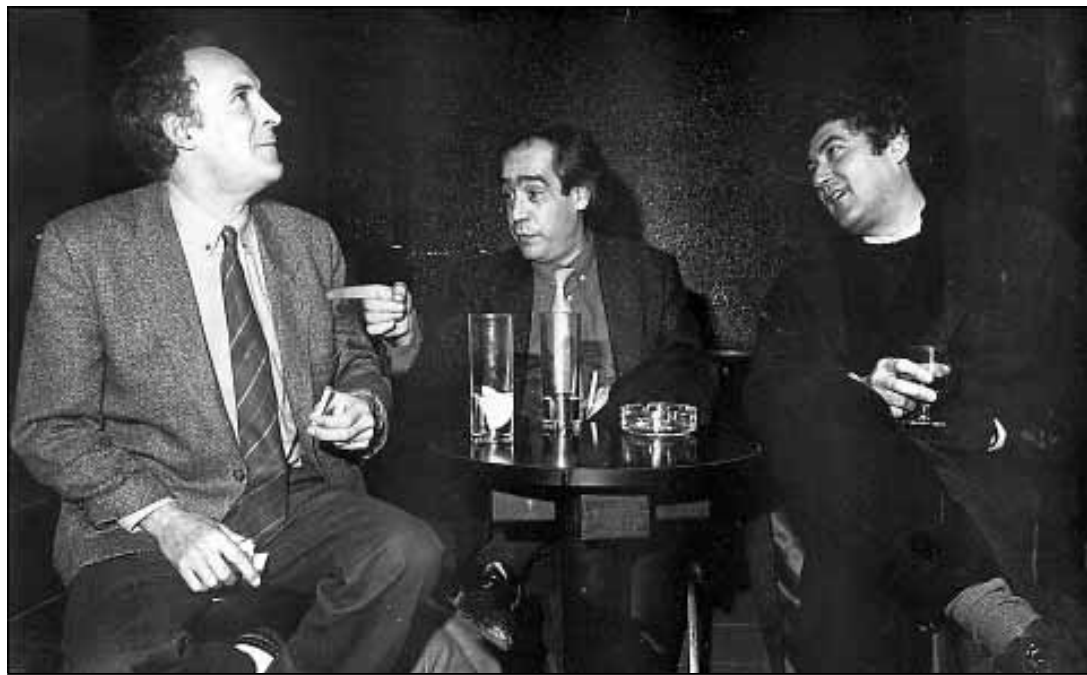
ASSAIG

Ramon Barnils, Quim Monzó i Jordi Vendrell, *El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico*. Empúries. Barcelona, 2001.

Ramon Barnils, *Articles*. La Magrana. Barcelona, 2001.

Uns senyors de Puerto Rico

XAVIER FILELLA

Ramon Barnils, Jordi Vendrell i Quim Monzó en una presentació literària a la sala Baticano

No hi havia millor homenatge a l'obra de Ramon Barnils (1940-2001) i Jordi Vendrell (1947-2001) que la publicació dels dos llibres que editen les editorials Empúries i La Magrana. D'una banda, Empúries reedita el recull d'entrevistes radiofòniques que Barnils i Vendrell, amb la col·laboració de Quim Monzó, van realitzar a meitat de la dècada dels vuitanta des del programa *El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico*, de Catalunya Ràdio. De l'altra, La Magrana presenta de la mà de Carles Serrat una àmplia selecció d'alguns dels millors articles de Ramon Barnils. Vendrell i Barnils van exercir un periodisme ple de nervi que van saber expressar amb un estil gairebé irreplicable que combinava una desinhibida i àgil ironia amb una intel·ligència lúcida i punyent. Vendrell va iniciar la seva carrera radiofònica a Ràdio Joventut i va formar part del primer equip de Catalunya Ràdio, on va presentar, conjuntament amb Barnils i Monzó, *El lloro, el moro, el mico i el senyor de Puerto Rico*, un programa de mitjanit que ha esdevingut mític dins la radiodifusió en català. Vendrell, que més endavant presentaria també a Catalunya Ràdio programes com ara *El*

mínim esforç, el silenci *L'Orquestra*, i, ben recentment, *L'internauta*, conduïa el *Lloro* amb un precís sentit del ritme, com recorda Eugènia Crexells en el pròleg del llibre, mentre Monzó exercia de guionista i Barnils treia suc a l'actualitat. Les entrevistes eren una de les parts més celebrades d'un programa que aprofitava el silenci de la mitjanit per presentar amb un punt de surrealisme l'altra vessant de les coses.

Pel llibre que presentem desfilen l'historiador Termes, els periodistes Ibàñez Escofet i Domingo, l'escriptor Calders, el joglar Boadella i els religiosos

Boix i Batllori. Les entrevistes que ara es transcriuen en forma escrita seguien el criteri poc convencional que sabien enfilar els de la Mercantil Radiofònica, segurs del significat de treballar en una ràdio pública (que no de l'Estat, com puntualitza en una de les entrevistes Ramon Barnils). El pas dels anys no ha destorbat l'atractiu d'unes entrevistes que conserven l'espontaneïtat i amenitat del mitjà radiofònic i la llibertat que permetia l'hora d'emissió del programa i sabien prendre's els de la Mercantil.

Amenitat i llibertat que trobem en el recull d'articles

que Carles Serrat, un dels molts alumnes de Barnils a la Facultat de Periodisme de Bellaterra, ha aplegat i que acull des d'una molt llunyana col·laboració al setmanari *Sant Cugat* d'abril del 1959 fins al darrer article publicat l'agost del 2000 al setmanari *El Temps*, on durant anys Barnils va escriure una columna setmanal. Barnils, a banda de les seves conegudes col·laboracions radiofòniques –com les seves celebrades i encara recents intervencions a *Postres de música*–, va treballar en diversos mitjans de comunicació escrita, a més de ser traductor i autor de di-

versos llibres, entre els quals *La torna de la torna*, una investigació sobre l'assassinat de Salvador Puig Antich.

PANORÀMICA DE MITJANS

Els articles que presenta Carles Serrat recullen, tot i l'evident limitació d'espai, una panoràmica de l'ampli ventall de mitjans on Barnils va escriure. Des de diaris com ara *Tele/Exprés* –on va comptar amb Ibàñez Escofet de director–, *El Noticiero Universal*, *La Vanguardia* i *El Mundo* fins a revistes com ara *El Món*, *L'Hora* o *El Temps*. En aquesta selecció d'articles, Barnils, un tipus sòlid com l'anomena Joan de Sagarra en el pròleg que encapçala el llibre, se'ns mostra com un articulista de múltiples registres que dominava a bastament el seu ofici. En aquests textos retrobem el Barnils esplèndidament sarcàstic que exhibeix les seves particulars fòbies –de Carles Sentís i Max Canher a sociates, comunistes, missaires i borbons– i escriu contra la cultura, els trepes i la púrria. Aquests articles ens mostren, però, també les no poques filies –de Ferran Torrent a Gil de Biedma i Vinyoli– del Barnils llibertari –va dirigir la revista de la CNT *Solidaritat Obrera*–, republicà, independentista i sentimentadament (ja advertia Manuel Ibàñez Escofet que el provocador Barnils era també un líric com una casa de pagès) ferraterià. Articles d'un gran articulista que descobreixen la lucidesa entranyable de Barnils i ens el mostren com un home inusualment lliure.

La literatura democràtica a Espanya

ASSAIG

Jordi Gracia, *Hijos de la razón*. Edhasa. Barcelona, 2001.

Jordi Gracia (Barcelona, 1965) analitza la literatura actual a l'Estat espanyol en aquest *Hijos de la razón*, un assaig molt clar d'estructura i de voluntat que aporta les idees fresques d'un jove autor. Amb aquest volum, el professor de literatura espanyola de la Universitat de Barcelona dona un pas més en el camí cap a convertir-se en una de les veus més autoritzades del seu camp, en enfrontar-se amb valentia a tabús i tòpics des de l'erudició precoç dels seus 36 anys d'edat.

El volum comença donant un cop a l'entrecuix del lector o lectora, amb un títol un pèl ampullós –com reconeix el mateix autor– i un subtítol que li segueix els passos: *Contraluces de la libertad en las letras españolas de la democracia*. Al principi del llibre, Gracia demana perdó per aquest títol,

potser per rebaixar l'aprensió de qui s'atreveixi a enfrontar-s'hi, tot i que a l'epíleg troba l'inici per revelar que havia demanat un perdó mentider i que ara ja ho pot explicar, perquè segons les seves conclusions: "La millor literatura de la democràcia ha callat i disfressat l'estirp heroica, i ha après la lliçó d'una raó humanitzada enfront del pensament màgic de l'il·lusionisme".

La intuïció bàsica de què parteix Gracia per bastir tot l'assaig és que "les millors expressions literàries d'aquest temps han tendit a ser els testimonis desafiantes de subjectes històrics orgullosament altius i fortament compromesos amb el seu temps". Aquesta premissa prèvia recorre tots els capítols que estructuraven el volum, i que ressegueixen els gèneres literaris més estesos excepte el teatre (una altra cosa per la qual demana perdó l'autor). Així doncs, parla de la poesia, l'assaig, la crítica, el dietari i la novel·la. Però abans

de centrar-se en cadascun d'ells, Gracia fa una reflexió valenta sobre el passat més pròxim de la literatura espanyola, sobretot focalitzat en la literatura franquista. Per a ell, els escriptors de la Transició van fer un trencament total amb aquella tradició literària que feia pudor de franquisme i la generació que els va seguir, ja totalment democràtica, no va fer res per recuperar-la. Per a ell, aquest és un greuge injust, ja que a l'Estat espanyol durant el franquisme també hi va haver bona literatura i una tradició que mereix ser recuperada.

ELS GÈNERES LITERARIS

Aquesta reflexió històrica pren importància cabdal en el món de la poesia. El període de la Transició va acabar amb la poesia més lírica i gairebé només va deixar espai per a l'anomenada poesia de l'experiència, la poesia més realista. Gracia surt en defensa d'aquells poetes i trenca una llança per recupe-

rar la seva tradició.

Quant a l'assaig, la indefinició que pateix com a gènere és el que més el caracteritza. Malgrat aquesta dificultat, l'anàlisi de l'autor del llibre *El ensayo español* (1996) porta a la conclusió que les lleis del mercat i l'augment del públic lector li han donat una nova dimensió, que ha fet que el concepte d'assaig s'engrandís i incorporés al seu si la divulgació i la informació, equiparant-lo a la *no-ficció* en general i abandonant la idea que només es tracta d'un escrit científic.

La crítica literària és el gènere que surt més mal parat a *Hijos de la razón*. Per a Gracia, que ha publicat crítiques a diversos diaris i revistes, els crítics no han sabut trobar el lloc que els pertoca en una democràcia. Allò que publiquen, bàsicament als suplementes literaris dels diaris –com aquest–, gairebé no és digne de ser anomenat crítica ja que es queda en la ressenya i fuig de

l'opinió, la valoració i el consell al lector.

Sorpren el tractament del dietari com a gènere en aquest repàs, però Gracia l'analitza convençut que és un exemple de la literatura culta que s'ha fet un forat a pols dins el panorama actual i li vaticina un futur brillant. El dietari fa la funció d'amplificar la veu de l'escriptor, autobiogràfica i reflexiva.

Finalment, l'autor entra a fons en l'anàlisi de la novel·la i d'allò que tendim a batejar com *la crisi de la novel·la*, un tòpic que Gracia argumenta i rebutja. Per a ell, la definició de novel·la com a narrativa de ficció no s'ha de prendre al peu de la lletra, sinó que convé donar-li certa flexibilitat per tal que s'enriqueixi –sense deixar de tenir forma de novel·la– bevent de fonts com ara la història o la biografia.

En conjunt, *Hijos de la razón* és un volum força interessant en què Jordi Gracia no s'amaga mai i posa totes les cartes sobre la taula perquè les puguem veure. No obstant això, com a assaig divulgatiu s'estén molt en dades, noms i fins i tot detalls d'algunes obres concretes que fan que sigui molt recomanable per a interessats en la teorització de la literatura però no tant per al lector comú.